

Riigikogu õiguskomisjoni istungi protokoll nr 133

Tallinn, Toompea

Teisipäev, 02. juuni 2026

Algus 14.00, lõpp 15.15

Juhataja: Madis Timpson (esimees)

Protokollija: Selenä Eenmaa (konsultant)

Võtsid osa:

Komisjoni liikmed: Peeter Ernits, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Heljo Pikhof, Valdo Randpere, Stig Rästa, Varro Vooglaid

Komisjoni ametnikud: Raini Laide (nõunik-sekretariaadijuhataja), Linnar Liivamägi (nõunik)

Puudusid: Lea Danilson-Järg, Andre Hanimägi ja Vilja Toomast

Kutsutud: Justiits- ja Digiministeeriumi kriminaalpoliitika osakonna karistusõiguse ja menetluse talituse nõunik Steven Andrekson ja ELi asjade nõunik Reet Kase, Siseministeeriumi õigusnõunik Marju Aibast (1. päevakorrapunkt); Justiits- ja Digiministeeriumi karistusõiguse ja menetluse talituse juhataja Andreas Kangur (2. päevakorrapunkt)

Päevakord:

1. Arvamuse andmine Euroopa Liidu asjade komisjonile: Eesti seisukohad ebaseadusliku tulirelvakaubanduse ja muude tulirelvadega seotud kuritegude vastu võitlemist käsitleva direktiivi eelnõu kohta - COM(2026) 102
2. Vabariigi Valitsuse algatatud kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse (kohtumenetluse optimeerimine ja kohtulahendite avalikkus) eelnõu (560 SE) teise ja kolmanda lugemise ettevalmistamine
3. Info ja muud küsimused

1. Arvamuse andmine Euroopa Liidu asjade komisjonile: Eesti seisukohad ebaseadusliku tulirelvakaubanduse ja muude tulirelvadega seotud kuritegude vastu võitlemist käsitleva direktiivi eelnõu kohta - COM(2026) 102

Madis Timpson andis algatuse sisu ja eesmärkide ning Vabariigi Valitsuse (VV) seisukohtade tutvustamiseks sõna Justiits- ja Digiministeeriumi (JDM) esindajale.

Steven Andrekson selgitas, et direktiivi eelnõu eesmärk on tugevdada Euroopa Liidus (EL) võitlust ebaseadusliku tulirelvakaubanduse ja tulirelvadega seotud kuritegevuse vastu. Selleks ühtlustatakse tulirelvadega seotud kuritegude määratlusi ja rakendatavaid karistusmeetmeid, et vähendada relvastatud kuritegevust ning parandada sisejulgeolekut nii liikmesriikides kui ka EL-is laiemalt.

Ta tõi esile, et Euroopa Komisjoni hinnangul seisneb sekkumise vajadus ja probleem selles, et ebaseaduslike tulirelvade levik on kasvanud ning see soodustab rasket kuritegevust. Tulirelvi

kasutatakse nii organiseeritud kuritegevuses kui ka uimasti- ja inimkaubanduses. Lisaks on toimunud tehnoloogia areng, näiteks 3D-printimise näol ning ka erinevad geopoliitilised riskid, sh Venemaa agressioonisõda Ukrainas, mis suurendavad ebaseaduslike relvade kättesaadavust.

S. Andrekson selgitas, et tulirelvade valdkonnas on EL tasandil juba seadusandlus olemas, kuid see reguleerib käibel olevate relvadega kauplemist ja nende tootmist, kuid tulirelvadega seotud kuritegusid käsitlevaid ühtseid õigusnorme EL-is eraldi seni kehtestatud ei ole. Euroopa Komisjon on siin leidnud, et liikmesriikide kriminaalõiguslik raamistik tulirelvadega seotud kuritegude puhul on killustunud ning lõhed esinevad nii kuritegude määratlustes kui ka karistustes. Ta tõi näiteks, et direktiivi avalike konsultatsioonide käigus ilmses asjaolu, et ühe ja sama kuriteo eest võis ühes liikmesriigis järgneda üksnes neljakuuline vangistus, samas kui teises liikmesriigis lausa kuni 15-aastane vangistus. Selline killustatus raskendab piiriülest koostööd ja nende kuritegude menetlemist, kuna kurjategijad saavad selliseid seaduselünki ära kasutada ja eelistada oma tegevuses riike, kus regulatsioon on soodsam.

S. Andrekson sõnas, et direktiivis tehakse selleks ettepanek määratleda kuritegudena ebaseaduslik tulirelvade, nende oluliste osade või laskemoona valmistamine, ebaseaduslik tulirelvade kaubandus ehk müük, import ja eksport liikmesriikide ning ka kolmandate riikide vahel. Samuti tulirelvade või nende oluliste osade märgistuste ebaseaduslik võltsimine või eemaldamine ning tulirelvade, nende osade või laskemoona ilma loata valdamine.

Ta rõhutas, et Eesti jaoks on nimetatud kuriteod ja instituudid juba tuttavad, kuid uue elemendina käsitletakse direktiivis ka relvade, nende osade või laskemoona valmistamist võimaldava digitaalse tehnilise dokumentatsiooni loata koostamist, omandamist, valdamist ja jagamist ning selle teadlikku levitamist kuritegelikul eesmärgil. Selle raames on direktiivis lähtuvalt 2021. a tulirelvade direktiivist ühtlustatud ka olulised mõisted nagu tulirelv, nende oluline osa ja laskemoon ning uue mõistena lisandub relvade valmistamist võimaldav tehniline dokumentatsioon.

Lisaks näeb direktiiv kuritegudest ette karistused nii füüsilistele kui ka juriidilistele isikutele, sh raskendavad ja kergendavad asjaolud, aegumistähtaegade nõuded, kuritegude menetlemiseks uurimisvahendite kasutamise võimaldamise ning piiriülese koostöö toetamiseks riikliku tulirelvade kontaktpunkti loomise ja tõhusa toimimise. Kontaktpunkti raames nähakse muu hulgas ette arestitud relvade ja tulirelvade kuritegude statistiliste andmete süstemaatilise kogumise ja edastamise.

S. Andrekson rõhutas kokkuvõtteks, et algatus keskendubki eelkõige ebaseaduslikule tegevusele tulirelvadega ning ei muuda seadusliku relvaomandi, relvakäibe ega õiguspärase ettevõtluse reegleid. Eesti seisukoht on, et direktiivi eesmärk on legitiimne ja põhjendatud, kuid teatud Euroopa Komisjoni taotletud meetmed ei ole piisavalt proportsionaalsed või ei arvesta piisavalt liikmesriikide karistusõiguse süsteemidega ning väljuvad kohati ühtlustatud miinimumharmoneerimise eesmärgist. Eesti leiab, et läbirääkimistel võiks lähtuda põhimõttest, et direktiiv peab küll tugevdama sisejulgeolekut, kuid samas jääma kooskõlla karistusõiguse ultima ratio põhimõttega ning proportsionaalsuse ja õigusselguse nõuetega. Detailsemalt on [Eesti seisukohad](#) esitatud 15 punktis.

S. Andrekson lisas veel, et läbirääkimiste käigus on direktiivi vastavalt liikmesriikide tagasisidele muudetud ning direktiivist on tegelikult juba uuem versioon. Ta märkis, et uus versioon on valdavas osas sõnastuselt Eesti jaoks paindlikum, sh on karistumäärasid vähendatud ning raskendavaid ja kergendavaid asjaolusid on minimaliseeritud. Eraldi oluline teema on statistiliste andmete kogumine nende kuritegude kohta ning ka seda andmete hulka on vähendatud ehk tuleks eeskätt keskenduda just nendele andmetele, mis vahetult võiksid aidata Euroopa Komisjonil kujundada ohupilti tulirelvade ja nendega seotud kuritegude kohta.

Varro Vooglaid märkis, et ei tuvastanud ise Eesti seisukohtadest otseselt midagi sellist, millest nähtuks, et direktiiv sisaldaks norme, mis piiraksid Eestis oluliselt relva omamise

õigust. Ta küsis, kas see on nii või on siiski dokumentides midagi sellist, mille suhtes tuleks teravdatud tähelepanu pöörata põhjusel, et õigust omada relva enesekaitseks või muul otstarbel võidakse Eestis märkimisväärselt kitsendada.

Marju Aibast vastas, et ka Siseministeeriumi vaatest on direktiiv mõistlik ning ka tema ei näe, et tavapärasele relvaomanikule sellest täiendavaid piiranguid tekiks. Direktiivi mõju puudutab eelkõige ebaseaduslikku relvakaubandust, mitte tavakodanikku.

Peeter Ernits küsis esiteks, milline on olnud Eesti positsioon kogu selle direktiivi kujunemise käigus. Teiseks, millised on olnud teiste EL-i liikmesriikide positsioonid selles küsimuses.

Steven Andrekson vastas, et läbirääkimisi on seni toimunud umbes viis-seitse ning tema senise tunnetuse järgi on liikmesriikide arvamused küll mõnevõrra erinevad, kuid valdavalt on ka teised liikmesriigid soovinud direktiivi kujunemist suunata sarnases suunas, nagu ka Eesti seisukohad praegu ootavad.

Ta märkis, et sisulised läbirääkimised on praegu peatunud, kuna on tõusetunud küsimus, kas direktiivil on puutumus Schengeni ala õigusega. Selles osas toimuvad Euroopa Komisjonis arutelud ning peagi peaks tulema lõplik seisukoht. Oodatakse ka liikmesriikidelt hinnangut, kas selline puutumus on olemas või mitte.

Peeter Ernits palus täpsustada, kas tegemist oli mingil moel Eesti initsiatiiviga või mitte.

Steven Andrekson vastas, et vähemalt sellest hetkest, kui tema läbirääkimistega liitus, ei ole talle jäänud muljet, et tegemist oleks olnud Eesti algatusega.

Ta lisas, et mäletab siiski üht Eesti initsiatiivi seoses signaalipüstolitega, nende ümberehitamisega jne. See küsimus tõusetus ka avaliku konsultatsiooni käigus, kuid see teema on direktiivist praeguseks välja jäetud.

Peeter Ernits küsis, kui realistlik on lähiaastatel siin eelnevalt kirjeldatud relvatootmine.

Steven Andrekson vastas, et 3D-prinditud relvade osas võib see oht realistlik olla, sest selline tehnoloogia on juba Eestis olemas. Ta märkis siiski, et tulirelvadega seotud kuritegevuse, sh terrorismi ja organiseeritud kuritegevuse üldine tase on õnneks Eestis seni olnud madal.

Valdo Randpere märkis, et kavatses küsida just signaal- ja stardirelvade ning nende ümberehitamise kohta, kuid ettekandja juba ütles ära, et see teema jäi direktiivist välja. Samas leidis ta, et direktiivi definitsioon, mille kohaselt on ebaseadusliku relva või relva osa valmistamine kuritegu, tegelikult katab selle küsimuse siiski ära.

Steven Andrekson nõustus, et ka tema on sellest niimoodi aru saanud. Ta lisas, et Eesti enda õiguse kohaselt võib ümberehitamine tõepoolest katta ka ebaseadusliku valmistamise. Samas ei keskendu direktiiv otsesõnu signaalrelvade ümberehitamisele ega käsitle seda teemat eraldi.

Madis Timpson tegi ettepaneku toetada VV poolt heaks kiidetud seisukohti.

Otsustati:

1.1. Toetada Vabariigi Valitsuse poolt 28.05.2026.a. heaks kiidetud Eesti seisukohti, mis on esitatud Riigikantselei kirjas nr 2-5/26-00617-3 (konsensus: Peeter Ernits, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Heljo Pikhof, Valdo Randpere, Stig Rästa, Madis Timpson, Varro Vooglaid).

2. Vabariigi Valitsuse algatatud kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse (kohtumenetluse optimeerimine ja kohtulahendite avalikkus) eelnõu (560 SE) teise ja kolmanda lugemise ettevalmistamine

Madis Timpson sõnas sissejuhatuseks, et täna on eesmärk vaadata üle täiendavad muudatusettepanekud ning teemad, mis on seni veel üles jäänud.

Esimees alustas rahvakohtunike institutsiooni kaotamise küsimusest. Ta meenutas, et komisjon tegi eelneval korral juba hääletusega otsuse lisada rahvakohtunike kaotamise muudatusettepanek eelnõu 560 SE juurde, kuid pärast suhtlust põhiseaduskomisjoniga on selgunud, et nende menetluses oleva eelnõu 854 SE menetlusotsused tehakse siiski ära ja eelnõu on plaanis koos rahvakohtunike institutsiooni kaotamise muudatusega enne jaanipäeva vastu võtta. Seetõttu ei ole enam mõistlik hoida sama muudatusettepanekut paralleelselt kahes eelnõus. Ta selgitas, et see teema toodi käesoleva eelnõu menetlusse algselt põhjusel, et põhiseaduskomisjon ei pruugi jõuda sellega tegeleda, kuid nüüdseks on kinnitatud, et vajalikud otsused tehakse ära.

Esimees tegi ettepaneku võtta rahvakohtunike institutsiooni kaotamise muudatusettepanek käesolevast eelnõust 560 SE välja.

Varro Vooglaid viitas samal päeval täiskogus Riigikohtu esimehe peetud sõnavõtule, et probleem ei seisne niivõrd rahvakohtunikes, vaid hoopis selles, et praegusel kujul on rahvakohtunike süsteem halvasti üles ehitatud. Ta märkis, et printsii bis ei ole see iseenesest halb, kui õigusemõistmine on kontaktis reaalse ühiskonnaga ning kõikide süüküsimuste üle ei otsusta ainult 12 professionaalset kohtunikku.

V. Vooglaid sõnas, et võib-olla peaks siin aja maha võtma ning tegelikult kaaluma, kuidas seda süsteemi toimivaks teha. Ta tõi esile, et Riigikohtu esimees viitas oma sõnavõttus ka enda kogemustele Irimaal ning võib-olla peaks kutsuma ta ka komisjoni selgitama, mille poolest sealne vandekohtunike süsteem toimib paremini ning kuidas oleks võimalik Eesti süsteemi parandada, enne kui see institutsioon kaotatakse tervikuna täielikult.

Valdo Randpere kommenteeris, et iseenesest on eelkõneleja entusiasm selle teema suhtes tervitatav ning tema poolest võib Riigikohtu esimehe ülevaate andmiseks komisjoni kutsuda. Samas leidis ta, et see entusiasm võib osaliselt tuleneda sellest, et puudub praktiline kogemus rahvakohtunike leidmise, värbamise ja kaasamise tegelike probleemidega. Tema hinnangul hakkavad probleemid just sealt pihta ning eriti teravalt on need esile kerkinud suurte kohtuasjade puhul, mis on veninud või luhtunud just seetõttu, et rahvakohtunik ei soovi enam menetluses osaleda ning sellepärast tuleb kogu protsessi algusest peale uuesti alustada.

Varro Vooglaid kommenteeris, et Riigikohtu esimees rõhutas tema küsimusele vastates just seda, et probleem ei ole rahvakohtunikes, vaid selles, et menetlused venivad aastatepikkuseks ning mh on rahvakohtunike tasustamine ebapiisav, mistõttu kujunebki välja väga kitsas kandidaatide ring. Ta märkis, et korraliku tasu korral oleks ilmselt võimalik kaasata ka palju motiveeritumaid inimesi.

Peeter Ernits kommenteeris, et on sellel teemal palju rääkinud nii Riigikohtu esimehe kui ka paljude teiste kohtunikega. Ta tõdes, et kohtunike seas on tõepoolest palju kuulda arvamust, et rahvakohtunike institutsioon tuleks ära kaotada.

P. Ernits sõnas, et tema hinnangul taandub probleem aga tõesti pigem sellele, et süsteem ei ole hästi üles ehitatud ning rahvakohtunikke on keeruline leida, kuna kandidaatide ring on kitsas. Samas leidis ka tema, et institutsiooni ei peaks seetõttu tervikuna ära kaotama ning rahvakohtunike kaasamine peaks jätkuma, kuid selleks tuleks praegune süsteem tõsiselt ümber kujundada.

Heljo Pikhof kommenteeris, et see teema on Riigikogus üleval olnud juba väga pikka aega. Tema hinnangul on üks peamisi küsimusi seotud just rahvakohtunike tasustamisega, mis on alla igasugust arvestust. Ta nõustus, et kui tasustamine oleks parem, siis ilmselt leiduks ka rohkem kandidaate, kes sooviksid õigusemõistmises osaleda.

Teise probleemina tõi ta välja, et kui rahvakohtunik kohtuistungile ei ilmu ja seetõttu ei ole võimalik menetlusega edasi minna, siis puudub tal täna selle eest sisuline vastutus. Tema hinnangul võiks see olukord olla teine, kui vastutus oleks kuidagi seotud ka tasustamisega.

Valdo Randpere leidis, et praegune rahvakohtunike süsteem tuleks siiski ära kaotada ning hetkel võiks põhiseaduskomisjon seda muudatust vastavalt edasi menetleda.

Tema hinnangul oleks seejärel mõistlik hakata looma juba täiesti uut süsteemi, sest see oleks oluliselt lihtsam kui olemasolevat süsteemi parandama hakata.

Madis Timpson nõustus, et praegu tuleks joon alla tõmmata ning vajaduse korral tulevikus luua täiesti uus süsteem, mis eeldaks sel juhul ka täiendavat rahastust.

Esimees kordas ettepanekut jätta rahvakohtunike institutsiooni kaotamise muudatusettepanek käesolevast eelnõust 560 SE välja. Komisjon nõustus konsensuslikult.

Esimees sõnas, et järgmine teema puudutab Eesti Meediaettevõtete Liidu (EML) muret, et seoses ringkonnakohtus kohustuslike istungite kaotamisega võib avalikkusele oluline teave saamata jääda. Ta meenutas, et JDM-i esindajale anti sellega seoses ülesanne koostada vastavad muudatusettepanekud.

Andreas Kangur selgitas, et selles küsimuses on sisuliselt kaks varianti ning tutvustas vastavat muudatusettepanekut nr 27-1 ja selle alternatiivset sõnastust:

27-1. Täiendada eelnõu § 1 punktiga 76¹ järgmises sõnastus:

76¹) paragrahvi § 214 täiendatakse lõikega 2¹ järgmises sõnastuses:

„(2¹) Kohtueelses menetluses menetluse tagamise meetmete kohaldamise küsimuses määruskaebemenetluses avalikku istungit pidamata tehtud ringkonnakohtu määrusest, millega ringkonnakohtus kaebaja olukorda võrreldes maakohtu määrusega kergendas, avaldab prokuratuur käesoleva paragrahvi lõikes 2 sätestatud tingimustele vastava kokkuvõtte, kui seda taotletakse ajakirjanduslikul eesmärgil.”

Selgitus: Säte lisatakse selleks, et maandada Eesti Meediaettevõtete Liidu poolt esile tõstetud riski, et ringkonnakohtus kohustuslike istungite kadumisega võiks avalikkusele jääda teadmata see, kui kohtueelses menetluses on aset leidnud ülemäärased põhiõiguste riived ja ringkonnakohtud õiguskaitseasutusi korrale kutsuvad. Eelkõige on siin juttu vara arestimise, vahi alla võtmise, kautsjoni, elektroonilise valve või ametist kõrvaldamise kohta tehtud maakohtu määruse vaidlustamisel tehtud ringkonnakohtu lahenditest, millega maakohtu määrus tühistatakse või seda muudetakse määruskaebuse esitanud isikule soodsas suunas. Just need olukorrad võivad anda alust järelduseks, et uurimisasutus ja prokuratuur ning maakohus on inimese õiguseid kahjustanud ja sellest tuleks avalikkust teavitada. Eelnõusse lisatav säte jätab avalikustamisele kuuluva teabe täpse ulatuse siiski prokuratuuri otsustada, kuna tegemist on kohtueelse menetluse andmetega ning kohtumääruse täies ulatuses avaldamine võib ohustada käimasolevat uurimist või kui määrus avaldada koos isikuandmetega, siis ohtu seada süüituse presumptsiooni ning põhjendamatult asjasse puutuvaid isikuid stigmatiseerida. Lõikele 2 vastav kokkuvõtte tähendabki seda, et prokuratuur koostab meediaväljaande või ajakirjaniku taotlusel kokkuvõtte ringkonnakohtu lahendist, milles need kohtueelse menetluse andmeid, mida lõikes 2 nimetatud põhjustel avaldada ei saa, jäetakse kajastamata. Praktikas võib see tähendada, et ringkonnakohtu määrusest redigeeritakse tundlikud osad välja ja muus osas määrus avaldatakse; alternatiivselt võib

prokuratuur koostada eraldi teksti, mis annab olulises osas edasi ringkonnakohtu määruse sisu, käsitlemata andmeid, mis võiksid uurimist või asjasse puutuvate isikute õigusi ohustada.

Alternatiiv: kui soovitakse ringkonnakohtud siiski ajakirjanike jaoks istungeid pidama panna, tuleks eelnõukohane § 390 lg 3¹ ümber sõnastada järgmiselt:

„(3¹) Kui ringkonnakohus ei pea kohtuistungi korraldamist vajalikuks, vaadatakse määruskaebus läbi kirjalikus menetluses. ~~Menetlusosalisel on õigus nõuda kohtuistungi pidamist~~ Kohtuistung korraldatakse vahistamise ja vahistamisest keeldumise, vahistamise tähtaja pikendamise või sellest keeldumise, väljaandmisvahistamise, isiku ravisutusse sundpaigutamise, vara arestimise, posti- või telegraafisaadetise arestimise ja ametist kõrvaldamise määruse peale esitatud määruskaebuse läbivaatamiseks.“

Heljo Pikhof kommenteeris, et tema hinnangul ei peaks inimeste õiguste arvelt meediahuvi rahuldama. Ta märkis, et võib tekkida olukord, kus inimene on küll esimeses astmes süüdi mõistetud, kuid teises astmes leitakse, et süüd ei ole. Sellisel juhul mõjutab juba meediasse lekitatud informatsioon inimese olukorda kindlasti negatiivselt.

Valdo Randpere kommenteeris, et siin on oluline silmas pidada süütuse presumptsiooni. Ta tõi näiteks hiljutise juhtumi politseinikuga, kelle kohta avaldati üksnes kahtlustuse esitamise järel kohe meedias pilt, nimi jm informatsioon, kuid hiljem selgus, et ta vabastati vahi alt, sest tõendeid ei olnud. Ta rõhutas, et sellisel juhul puudub meedial praegu sisuliselt vastutust, mis ei peaks nii olema.

Peeter Ernits kommenteeris, et on ajakirjanikuna selle teemaga varem palju kokku puutunud ning tema hinnangul peaks see võimalus saada kohtumenetlust puudutavat teavet siiski alles jääma. Ta märkis, et probleem tekib eeskätt siis, kui ajakirjanikud ei käitu eetiliselt. P. Ernits sõnas alternatiivse muudatusettepaneku osas, et see informatsioon, mida ajakirjanikele kirjalikult edastatakse peaks olema samasugune, mida on praegu võimalik kohapeal kohtusaalist saada. Ta uuris, kas see on nii või on edastatud informatsioon piiratud.

Andreas Kangur vastas, et kogu kohtusaalis kõlavat informatsiooni kindlasti ei saa, sest teatavasti räägitakse kohtusaalis konkreetse asja asjaoludest, sh tõenditest ja inimestest nimedega. Kui varasemalt rõhutati süütuse presumptsiooni kaitsmise vajadust, siis sellest samast ja ka eraelu puutumatuse põhimõttest lähtuvalt on prokuratuuril ka praegu kohustus vältida nende õiguste ülemäärast riivet.

Ta selgitas, et pakutud muudatusettepanek tähendaks sisuliselt seda, et prokuratuuri käest oleks ajakirjandusel võimalik saada teavet selle kohta, milline oli õiguslik probleem ning mida ja miks maakohus ja ringkonnakohus otsustasid. Seejuures jääksid teabes ilmselt avalikustamata need detailid, mille avaldamine võiks riivata eraelu puutumatust, kahjustada uurimist või rikkuda süütuse presumptsiooni. Tema hinnangul võivad need riskid tõusetuda siis, kui minna konkreetse kohtuasja uurimisdetailidesse ja tõenditesse.

Madis Timpson palus täpsustada, kas seda teavet ei saa juba niikuinii esimese astme menetluses kätte.

Andreas Kangur vastas, et koheselt mitte. Ta selgitas, et selle teave saab kätte siis, kui esitatakse süüdistus. Praegu räägitakse just väga spetsiifiliselt eeskätt vahistamise, vara arestimise ja näiteks psühhiaatria haiglasse ekspertiisiks paigutamise asjadest, mille maakohus on lahendanud ning mida ringkonnakohus kaebemenetluses arutab.

Madis Timpson sõnas, et tema hinnangul on JDM-i esitatud kompromiss muudatusettepanek mõistlik, sest arvestab teatud määral nii ajakirjanike huvidega kui ka kohtunike töökorraldusega.

Varro Vooglaid märkis, et tema arusaama järgi teenib see kompromiss ka avalikkuse huvi, sest võimaldab teostada järelevalvet prokuratuuri üle. Arvestades, et sõnatuse kohaselt saab informatsiooni kätte üksnes eeldusel, et ringkonnakohus on kaebaja olukorda võrreldes maakohtu määrusega kergendanud ehk tema arusaama järgi kaudselt kinnitanud ka seda, et prokuratuur on läinud liiga kaugele.

Andreas Kangur selgitas, et muudatuse kohaselt on tõesti õigus saada see teave kätte siis, kui ringkonnakohus kaebaja olukorda võrreldes maakohtu määrusega kergendas. Näiteks juhul, kui maakohus otsustas, et vahi alla võtmise või vara arestimine on põhjendatud, aga ringkonnakohus leiab, et see ei ole põhjendatud.

Ta märkis, et õiguses ei ole aga otsused sageli mustvalged ning esimese astme kohtulahendi tühistamine ei tähenda tingimata seda, et esimese astme kohus oleks eksinud ammu läbi mõeldud juriidilise küsimuse osas, vaid sageli võib ringkonnakohus lihtsalt selles küsimuses olla teisel arvamusel. Arvestades, et sageli võib tegemist olla ka faktiliste asjaolude hindamisega, kus samamoodi on ringkonnakohtul voli maakohtu otsused ümber hinnata.

Madis Timpson tegi ettepaneku lisada kompromiss muudatusettepanekute loetellu esitatud kujul:

27-1. Täiendada eelnõu § 1 punktiga 76¹ järgmises sõnastus:

76¹) paragrahvi § 214 täiendatakse lõikega 2¹ järgmises sõnastuses:

„(2¹) Kohtueelses menetluses menetluse tagamise meetmete kohaldamise küsimuses määruskaebemenetluses avalikku istungit pidamata tehtud ringkonnakohtu määrusest, millega ringkonnakohus kaebaja olukorda võrreldes maakohtu määrusega kergendas, avaldab prokuratuur käesoleva paragrahvi lõikes 2 sätestatud tingimustele vastava kokkuvõtte, kui seda taotletakse ajakirjanduslikul eesmärgil.”

Selgitus: Säte lisatakse selleks, et maandada Eesti Meediaettevõtete Liidu poolt esile tõstetud riski, et ringkonnakohtus kohustuslike istungite kadumisega võiks avalikkusele jääda teadmata see, kui kohtueelses menetluses on aset leidnud ülemäärased põhiõiguste riived ja ringkonnakohtud õiguskaitseasutusi korrale kutsuvad. Eelkõige on siin juttu vara arestimise, vahi alla võtmise, kautsjoni, elektroonilise valve või ametist kõrvaldamise kohta tehtud maakohtu määruse vaidlustamisel tehtud ringkonnakohtu lahenditest, millega maakohtu määrus tühistatakse või seda muudetakse määruskaebuse esitanud isikule soodsas suunas. Just need olukorrad võivad anda alust järelduseks, et uurimisasutus ja prokuratuur ning maakohus on inimese õiguseid kahjustanud ja sellest tuleks avalikkust teavitada. Eelnõusse lisatav säte jätab avalikustamisele kuuluva teabe täpse ulatuse siiski prokuratuuri otsustada, kuna tegemist on kohtueelse menetluse andmetega ning kohtumääruse täies ulatuses avaldamine võib ohustada käimasolevat uurimist või kui määrus avaldada koos isikuandmetega, siis ohtu seada süüituse presumptsiooni ning põhjendamatult asjasse puutuvaid isikuid stigmatiseerida. Lõikele 2 vastav kokkuvõtte tähendabki seda, et prokuratuur koostab meediaväljaande või ajakirjaniku taotlusel kokkuvõtte ringkonnakohtu lahendist, milles need kohtueelse menetluse andmeid, mida lõikes 2 nimetatud põhjustel avaldada ei saa, jäetakse kajastamata. Praktikas võib see tähendada, et ringkonnakohtu määrusest redigeeritakse tundlikud osad välja ja muus osas määrus avaldatakse; alternatiivselt võib prokuratuur koostada eraldi teksti, mis annab olulises osas edasi ringkonnakohtu määruse sisu, käsitlemata andmeid, mis võiksid uurimist või asjasse puutuvate isikute õigusi ohustada.

Õiguskomisjon

Juhtivkomisjon: ARVESTADA TÄIELIKULT (konsensus: Peeter Ernits, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Heljo Pikhof, Valdo Randpere, Stig Rästa, Madis Timpson, Varro

Vooglaid).

Raini Laide tutvustas seejärel uut muudatusettepanekut nr 27-2:

27-2. Muuta ja sõnastada eelnõu § 1 punkt 91 (KrMS § 229 lõike 2 punkti 1 täiendus) järgmiselt:

91) paragrahvi 229 lõike 2 punkt 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

1) jätta kaebuse rahuldamata või kui kaebuse esitajal puudus kaebeõigus või kaebuse saajal selle lahendamise pädevus, siis jätta kaebuse läbi vaatamata;“

Selgitus: Muudatus täpsustab seda millal jätta kaebus läbi vaatamata. Kaebuse läbi vaatamata jätmine tuleb kõne alla siis, kui kaebajal ei ole õigust kaebust esitada või kui Riigiprokuratuur pole pädev kaebust lahendada.

Õiguskomisjon

Juhtivkomisjon: ARVESTADA TÄIELIKULT (konsensus: Peeter Ernits, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Heljo Pikhof, Valdo Randpere, Stig Rästa, Madis Timpson, Varro Vooglaid).

Madis Timpson märkis, et lisaks võiks veel arutada eelnõu § 1 punkti 72 ehk KrMS-i § 204 täiendamist punktiga 6.

Raini Laide selgitas lähemalt, et eelnõu on jõudmas menetluse lõppfaasi, kuid eelnõus on siiski veel mõned punktid, millele komisjon ei ole jõudnud sisuliselt otsa vaadata. Ta märkis, et viidatud säte annab uue aluse menetlus lõpetada juhul, kui „on põhjendatud alus arvata, et Eestis teise astme kuriteo oletatavasti toime pannud isik elab alaliselt välisriigis ja menetluse jätkamine on perspektiivitu või vähest avalikku menetlushuvi arvestades ebaproportsionaalselt ressursimahukas.“ Tema hinnangul võib see alus tunduda väga lai ning küsimusi tekitab ka mõiste „oletatavasti toime pannud isik“ olemus.

Valdo Randpere sõnas, et tema hinnangul võiks see säte jääda eelnõusse nii, nagu on.

Madis Timpson nõustus eelkõnelejaga.

Varro Vooglaid sõnas, et tema hinnangul võib säte jätta mulje, nagu piisakski üksnes sellest, kui isik on asunud välismaale elama, et lihtsalt lõpetada tema poolt toimepandud teise astme kuritegude menetlused.

Valdo Randpere kommenteeris, et see on võimalus, mitte kohustus.

Varro Vooglaid kommenteeris, et tema hinnangul tekitab see siiski võrdsuspõhiõiguse austamise küsimuse ehk miks peaksid välisriiki kolinud inimesed olema menetluse lõpetamise osas justkui privilegeeritud olukorras võrreldes inimestega, kes elavad jätkuvalt Eestis. Tema hinnangul peaks sellele otsusele lähenema ikkagi sisuliselt, mitte sõltuvalt isiku elukohast.

Peeter Ernits nõustus eelkõnelejaga.

Andreas Kangur selgitas, et olenemata sellest, kas inimene elab välismaal või Eestis, on teise astme kuritegude puhul ikkagi võimalus menetlus ootumiteediga lõpetada. Kõnealune säte on mõeldud just sellisteks lootusetuteks olukordadeks, kus ootumiteediga ei saa menetlust lõpetada, kuna inimene ei viibi Eestis ning prokuratuur näeb, et tema kätte

saamiseks oleks vaja väga palju ressursi kulutada. Ta märkis, et need on iseenesest teod, mis on vähem olulisemad ning mille puhul lõpetaks prokuratuur menetluse tõenäoliselt ka siis, kui inimene elaks Eestis. Probleemkoht ongi selles, et oportuuniteeti ei saa teha tagaselja.

A. Kangur rõhutas, et see ei ole kohustus menetlus lõpetada, vaid üksnes võimalus prokuratuurile hinnata riigi ressursi kasutamist sellistes olukordades, kus tegu on küll toime pandud ning „oletatavasti“, sest teo toime pannud isikut ei ole tegelikult veel kindlaks tehtud ega süüdi tunnistatud, kuid alaliselt välismaal elava isiku kättesaamine oleks ülemäära keeruline ning menetluse jätkamine ei teeniks sisulist õiguskorra parandamise eesmärki.

Varro Vooglaid tõi esile, et oportuuniteediga menetluse lõpetamiseks on prokuratuuril endal teatavasti olemas selged juhised selle kohta, milliste süütegude puhul ei tohiks sellist võimalust kasutada. Ta küsis, kas samad juhised ja nn kataloog süütegudest kohalduvad ka käesolevale sättele, mille sõnastuses ei viidata üldse oportuuniteedile.

Andreas Kangur selgitas, et KrMS tegelikult ei kasutagi sellist sõna „oportuuniteet“, vaid oportuuniteet viitab põhimõttele, mille kohaselt on prokuratuuril teatud diskretsioon otsustada, kuhu menetlusressursi suunata. Ta märkis, et ka kõnealune § 204 on üks oportuuniteedi põhimõtte väljendus ning tema ei näe põhjust, miks üldised juhised otstarbekusest tuleneva menetluse lõpetamise kohta ei peaks selles osas samuti kohalduma.

Raini Laide kommenteeris, et tegemist on tegelikult päris uue alusega, millele prokuratuur hakkabki tõenäoliselt hiljem reaalset sisu andma. Seega ei ole praegu võimalik ette näha, millist elu see norm elama hakkab.

Varro Vooglaid palus veel täpsustada, kas sättes loetletud tingimused on kumulatiivsed või mitte. Ta märkis, et sättest saab lugeda, et üks tingimus on isiku alaline elamine välisriigis ning teine tingimus see, et menetluse jätkamine on perspektiivitu või omab vähest avalikku huvi.

Andreas Kangur vastas, et need kaks tingimust peavadki olema. See tähendab, et inimene peab elama alaliselt välisriigis ning menetluse jätkamine on perspektiivitu või vähest avalikku menelushuvi arvestades ebaoproportsionaalselt ressursimahukas.

Madis Timpson tegi ettepaneku säte eelnõusse sisse jätta. Komisjon nõustus konsensuslikult.

Raini Laide juhtis veel komisjoni tähelepanu eelnõus sätestatud muudatusele, mis puudutab kokkuleppemenetlust. Ta selgitas, et kehtivas seaduses on teatud raskemad kuriteod, mille puhul on välistatud kokkuleppemenetluse kohaldamine. Eelnõuga mõned välistused kaovad ning edaspidi oleks võimalik kokkuleppemenetlust kohaldada ka näiteks raske tervisekahjustuse tekitamise ja selle katse, raske tervisekahjustuse tekitamisega röövimise ja väljapressimise puhul.

Andreas Kangur kommenteeris, et kehtiva õiguse järgi võib kokkuleppemenetlust kohaldada praegu ka näiteks provotseeritud tapmise või surma põhjustamine ettevaatamatusest puhul. Ta märkis, et raske tervisekahjustuse tekitamine piirneb ühelt poolt väga lähedalt surma põhjustamisega ettevaatamatusest ja teiselt poolt tervisekahjustuse tahtliku tekitamisega, mistõttu ei ole tema hinnangul selgelt põhjendatud, miks just see paragrahv peaks jääma kokkuleppemenetluse kohaldamisest välja.

A. Kangur rõhutas, et kokkuleppemenetluse mõte on vältida pikka kohtuprotsessi siis, kui süüküsimuses vaidlust ei ole.

Madis Timpson küsis JDM-i esindajalt, kas tema hinnangul on eelnõu tekst selles osas seega sobiv.

Andreas Kangur vastas jaatavalt.

Madis Timpson markeeris veel ära Eesti Arstide Liidu esitatud ettepaneku, mille kohaselt tuleks eelnõust välja jätta punkt 25 ehk KrMS § 72 lõige 3¹ järgmises sõnastuses: „Tervishoiutöötajal ei ole õigust käesoleva paragrahvi lõike 1 punkti 3 alusel keelduda ütluste andmisest selle isiku tervises seisundi kohta, kes väidab, et ei saa tervise tõttu kohtuistungil osaleda.“ Ta palus JDM esindajal seda ettepanekut kommenteerida.

Andreas Kangur selgitas, et see küsimus on tõusetunud eeskätt kohtunike praktilise mure tõttu. Probleem seisneb selles, et kohtusse jäetakse ilmumata selliste arstitõenditega, milles ei kirjeldata tervises seisundit ega täpsustata, mis põhjusel isik kohtuistungil osaleda ei saa. Mõnel juhul on selgunud, et arst annab sellise tõendi välja isegi ilma patsienti nägemata või tema tervises seisundit tegelikult hindamata.

A. Kangur sõnas, et muudatuse eesmärk on see, et arstitõendi väljastamisel oleks kohtul võimalik arsti käest ka selgitust saada, milline terviserike on tuvastatud ja mille põhjal, et seejärel saaks kohtunik hinnata, kas see kujutab endast mõjuvat põhjust kohtusse ilmumata jätmiseks. Seega ei ole kuigi täpne Eesti Arstide Liidu vastuväide muudatusele, nagu peaks arst hakkama ise kohtuniku asemel hindama inimese võimet kohtuistungil osaleda.

Madis Timpson tegi ettepaneku toetada selles osas JDM-i seisukohta ning jätta see punkt eelnõusse. Komisjon nõustus konsensuslikult.

Esimees tegi seejärel ettepanekud eelnõu menetluslike otsuste osas. Ta sõnas lõpetuseks, et eelnõu mahuka menetlusega on nüüdseks komisjonis lõpuni jõutud, kuigi kindlasti jäid veel mõned küsimused üles, nagu menetlusseadustike puhul ikka. Samas tuleb rõhutada, et tegemist on suure sammuga edasi, mis aitab kriminaalmenetlust kiiremaks teha.

Otsustati:

2.1. Teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 10.06.2026 (konsensus: Peeter Ernits, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Valdo Randpere, Madis Timpson, Varro Vooglaid).

2.2. Teha ettepanek teine lugemine lõpetada (konsensus: Peeter Ernits, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Valdo Randpere, Madis Timpson, Varro Vooglaid).

2.3. Kui teine lugemine lõpetatakse, teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda ja viia läbi lõpphääletus 17.06.2026 (konsensus: Peeter Ernits, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Valdo Randpere, Madis Timpson, Varro Vooglaid).

3. Info ja muud küsimused

Infot ei esitatud ja muid küsimusi ei arutatud.

(allkirjastatud digitaalselt)
Madis Timpson
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Selena Eenmaa
protokollija